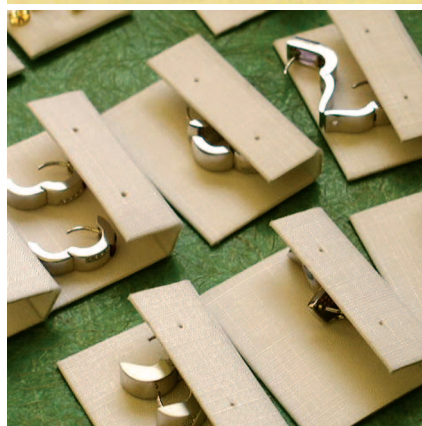

VÄÄRISMETALLTOOTED

Tallinn 2003

Ehted on sama vanad kui inimkond. Luu, nahk, kivikesed ja eheda metalli tükikesed olid esialgu kasutusel ehetena, seejärel vahetuskaubana, hiljem juba kauba ekvivalendina – rahana. Nüüdisajal on väärismetallide põhikasutusala küll tehnika, kuid ühtlasi valmistavad meistrid igal aastal väärismetallidest ja ehtekividest sadu tonne ehteid.

Juba vanas Egiptuses määrati puhta kulla kogust kullasulamis, Bütsantsi ajal kanti väärismetallesemetele märgid sulami ja meistri kohta. Tänapäeval on kõigis riikides kehtestatud ostja kaitseks nõuded väärismetallidest tarbekauba (ehted, lauahõbe jm) valmistamiseks ja müümiseks.

Eesti aladel kehtestati meistritele nõuded juba 14. sajandil tsunftide põhikirjadega, esimese sellekohase seaduse andis välja Peeter I. Eesti Vabariigis kehtestati 1924. aastal väärismetalltoodete proovi seadus ja võeti kasutusele kontrollmärgis Lõvi.

1992. aastal jõustus väärismetalltoodete proovi seadus ja hakati taas kasutama kontrollmärgist Lõvi. Alates 2004. aastast reguleerib valdkonda väärismetalltoodete seadus.

1. Mõisted

Väärismetall – kuld, hõbe, plaatina ja pallaadium.

Proov – väärismetalli sulamis sisalduva põhiväärismetalli kogust iseloomustav suurus promillides e tuhandikosades sulami massist.

Standardproov – seadusega kehtestatud proov. Riigiti on standardid erinevad. Eestis kehtivad järgmised standardproovid:

Kullasulamid	375, 500*, 585, 750, 916, 999*
Hõbedasulamid	800, 830, 925, 999*
Plaatinasulamid	850*, 950, 999*
Pallaadiumisulamid	500, 950, 999*

* kehtiv alates väärismetalltoodete seaduse jõustumisest 2004. aastal

Väärismetalltoode – ühest või mitmest standardproovile vastavast väärismetallisulamist valmistatud ese.

Mürgistus – väärismetalltootele mehaaniliselt või laseriga kantud teave sulami proovi, valmistaja, valmistamisaja, töendaja jms kohta.

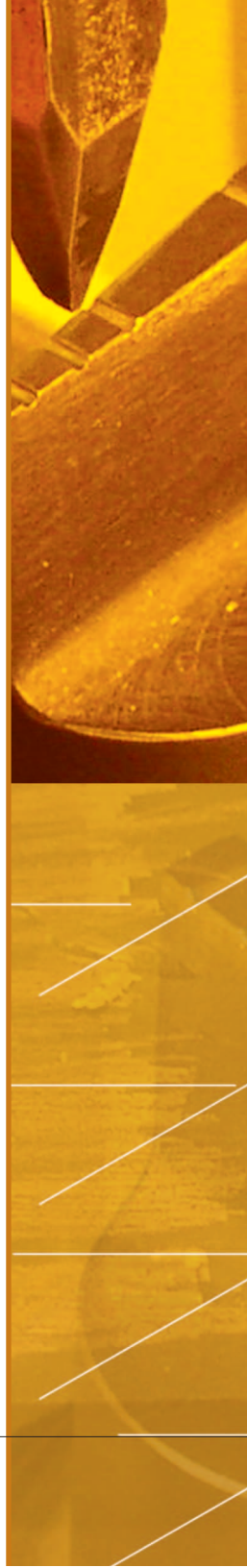
Nimemärgis – valmistaja või maaletooja Eesti nimemärgiste registrisse kantud vastutusmärgis kaubamärgi, tähekombinatsiooni või kujundina. Registreeritud ettevõtete nimemärgised ei tohi kattuda ega olla äravahetamiseni sarnased.

Proovimärgis – kolmekohaline arv tuhandiksüsteemi korral ning ühe- või kahekohaline arv karaat- ja solotniksüsteemi korral. Proovimärgis kantakse tavaliselt põhiväärismetalli tähistavale taustale. Eestis on kasutusel järgmised taustkontuurid:

kullasulamid	– ristkülik
hõbedasulamid	– lõigatud otstega ovaal
plaatinasulamid	– lõigatud nurkadega ristkülik
pallaadiumisulamid	– võrdhaarne trapets

Aastamärgis – näitab toote valmistamise või nimemärgisega märgistamise aastat. Eestis on kasutusel ladina tähestiku suurtähed.

Kontrollmärgis – proovi töendaja vastutusmärgis. Eestis on proovi töendaja Eesti Proovikoda, kontrollmärgisel on lövi ovaalses süvendis.

2. Missugustele nõuetele peavad vastama müügil olevad väärismetalltooted?

Väärismetalltooted peavad müügiks pakkumisel vastama väärismetalltoodete proovi seaduse (RT 1992, 55, 676; RT I 1997, 40, 620; 2000, 86, 547; 2002, 63, 387; 2002, 82, 480) ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuetele, mis asenduvad 2004. aastal väärismetalltoodete seaduse (RT I, 17.02.2003, 15, 85) ja selle alusel antud õigusaktide nõuetega. See tähendab, et ainult nimetatud õigusaktide nõuetele vastavaid tooteid võib pakkuda müügiks väärismetalltoodetena. Nõuded kehtivad nii Eestis toodetud kui ka imporditud väärismetalltoodetele.

Väärismetalltoodetena võib Eestis müügiks pakkuda vaid neid tooteid, mis sisaldavad:

- kuldtooted vähemalt 375 massi tuhandikosa puhast kulda,
- hõbetooded vähemalt 800 massi tuhandikosa puhast hõbedat,
- plaatinatooded vähemalt 850 massi tuhandikosa puhast plaatina,
- pallaadiumtooted vähemalt 500 massi tuhandikosa puhast pallaadiumi.

Massi tuhandikosa märgistuse all mõeldakse seda, et näiteks prooviga 375 kuldtoote sulamis on 37,5% puhast kulda. Kuld-, hõbe-, plaatina- ja pallaadiumtooteid, mille väärismetallisisaldus on alla eeltoodud minimaalsete väärtuste, võib küll müügiks pakkuda, kuid mitte väärismetalltoodetena – neile ei tohi kanda proovi-, aasta- ega kontrollmärgist.

Väärismetalltoode võib koosneda osadest, mis on valmistatud erinevatest väärismetallidest. Seejuures pole väärtuslikumast metallist osade lisamine tootele piiratud. Näiteks hõbedana märgistatavates toodetes võib kasutada plaatina- ja kuldosi ning kullana märgistatavates plaatinaosi. Kui tootel on eri väärismetallidest selgelt eristuvaid osi, võib iga selline osa olla märgistatud eraldi vastava väärismetalli proovimärgisega.

Väärismetalltootel ei tohi olla muust metallist osi, mis välimuselt või värvilt meenutavad selle toote valmistamiseks kasutatud proovimärgisega väärismetalli. Kui väärismetalltootel on muust metallist või materjalist osi, peavad need olema varustatud püsiva sellekohase märgisega (nt MET või muu selge metalli või materjali tähistav lühend). Toote valmistamisel on lubatud kasutada ilma püsiva sellekohase märgistusega konstruktsiooniks hädavajalikke mitteväärismetallist varjatud osi (vedrud, tihvtid, kandesõrestikud jne).

Kuld-, plaatina- või pallaadiumtoote valmistamiseks vajalikud joodised peavad olema vähemalt sama või kõrgema prooviga kui märgisega toode. Hõbetoodete joodiste hõbedasisaldus peab olema vähemalt 550 ning neid tohib kasutada vaid nii palju, kui jootmiseks vajalik. Tootel oleval proovimärgisest madalama prooviga joodist ei tohi väärismetalltoote tugevdamiseks, täitmiseks või sellele massi lisamiseks kasutada.

3. Väärismetalltoote kohustuslikud märgised

Nimemärgis näitab valmistajat, müüjat või importijat, kes vastutab toote ja selle nõuetekohasuse eest. Nimemärgise kannab tootele selle omanik või tema volitatud isik. Nimemärgis on täht, täheühend või märk, mis eristub selgelt teiste ettevõtjate nimemärgistest. Märgis peab olema kantud nimemärgiste riiklikku registrisse. Nimemärgis võib olla ühitatud aastamärgisega.

Proovimärgis näitab, millise põhiväärismetalli sulamist on toode valmistatud ja millisele standardproovile see vastab. Märgise kannab tootele selle valmistaja või proovi tõendaja. Proovimärgis võib olla ühitatud kontrollmärgisega. Proovimärgis ja kontrollmärgisega ühitatud proovimärgis paigutatakse nimemärgise järele.

Kulla, hõbeda, plaatina ja pallaadiumi lubatud proovimärgised:

	<i>proovimärgised:</i>	<i>ühitatud märgised:</i>
<i>Kuld</i>		
<i>Hõbe</i>		
<i>Plaatina</i>		
<i>Pallaadium</i>		

Väärismetallisalduse märkimine karaatides ei vasta Eesti seadustele ning seetõttu seda Eestis käideldavate toodete puhul ei tehta. Välismaiste massi tuhandikosi näitavate proovimärgiste taustkujutised võivad Eesti märgiste omadest erineda. Selliste märgistega toodete käitlemine on lubatud, kui neil on teave, mille esitamine on Eestis kohustuslik (näiteks punktis 6 kirjeldatud CCM-süsteemi märgiste puhul).

Kontrollmärgis näitab, et väärismetalli proovi tõendaja on kontrollinud ja kinnitab kasutatud sulami vastavust standardproovile. Kontrollmärgise olemasolu tootel on kohustuslik kuni väärismetalltoodete seaduse jõus-

tumiseni 2004. aastal. Kontrollmärgis annab kõigile osapooltele lisatagatise toote nõuetele vastavuse kohta. Eesti kontrollmärgisel on lõvi ovaalses süvendis, proovi tõendajaks ja kontrollmärgise volitatud kasutajaks on Eesti Proovikoda. Kontrollmärgis paigutatakse proovimärgise järele, ühitatud proovi- ja kontrollmärgis nimemärgise järele.

Eesti kontrollmärgis

4. Muu märgistus väärismetalltootel

Lisaks eelkirjeldatud märgistele võib toode olla varustatud vabatahtliku aastamärgisega ning teiste märgistega, mis annavad teavet, mida valmistaja või müüja oluliseks peab. Viimasel juhul peab märgiste selgituse tegema kättesaadavaks nende pealekandja.

Aastamärgise võti:

A – 1993	J – 2002	Z – 2011
B – 1994	K – 2003	T – 2012
C – 1995	L – 2004	U – 2013
D – 1996	M – 2005	V – 2014
E – 1997	N – 2006	X – 2015
F – 1998	O – 2007	Y – 2016
G – 1999	P – 2008	
H – 2000	R – 2009	
I – 2001	S – 2010	

Aastamärgise taustaks on vasakult poolt väljavenitatud ristkülik, aastamärgis paigutatakse nimemärgise ette ja võib olla nimemärgisega ühitatud.

Väärismetalltootel või muust materjalist tootel ei tohi olla nimi-, proovi-, kontroll- või aastamärgisega eksitavalt sarnaseid märgiseid. Tootel võib olla siiski valmistajamaal kasutatavaid märgiseid.

5. Missuguseid väärismetalltooteid ei märgistata?

Väärismetalltooteid käsitlevate õigusaktide nõudeid ei rakendata käiberaha, numismaatikutele mõeldud müntide, tooraine, investeringukulla ega antikvaarsete esemete suhtes. Samuti ei kohaldata neid nõudeid tootmis-, teadus- ega meditsiinivaldkonna aparatuuridele ja seadmetele.

6. Viini lepingu kohased kontrollmärgised ja rahvusriikide kontrollmärgised

Rahvusvaheliselt on kõige tuntum kontrollmärgis, mille tootele kandmise õigus on väärismetalltoodete kontrolli ja märgistamise alasele Viini lepingule alla kirjutanud riikidel.

See 1972. aastal allkirjastatud leping sätestas proovi määramise ja märgistamise nõuded ning nõuetele vastavatele ja lepingu kohaselt märgistatud toodetele ühisturupiirkonna. Lepingu järgi ei pea väärismetalltooteid teises lepinguosalises riigis enam kontrollima ega uuesti märgistama, kui toode on kontrollitud ja tähistatud ühise kontrollmärgise ehk CCM-märgisega (Common Control Mark). Lepinguosalised riigid on Soome, Rootsi, Norra, Taani, Iirimaa, Suurbritannia, Austria, Šveits, Portugal, Tšehhi ja Holland. Kandidaatriigid on Läti, Leedu, Poola, Prantsusmaa ja Küpros. Eesti on Viini konventsiooni vaatlejaliiige ja saab tasuta infot lepinguosalistelt riikidelt. Liikmeõigused Eestile ei laiene.

CCM-süsteem lihtsustab kaubandust nii lepinguosaliste riikide tootjate kui ka importijate jaoks.

Ühised kontrollmärgised:

Näiteid riikide kontrollmärgiste kohta:

Austria

Madalmaad

Norra

Taani

Šveits

*Rootsi
kuld*

*Rootsi
hõbe*

*Rootsi
plaatina*

*Iirimaa
kuld*

*Iirimaa
hõbe*

*Iirimaa
plaatina*

Soome

Tšehhi

*Ühendkuningriigid
kuld,
plaatina*

hõbe

*kuld, hõbe,
plaatina*

*kuld, hõbe,
plaatina*

*kuld, hõbe,
plaatina*

7. Väärismetallide sulamid

Puhtale väärismetallile lisatakse teisi metalle, et saada soovitavaid töötlemisomadusi, kõvadust ja värvitooni. Puhta väärismetalli hulk sulamis ja ka kallite lisandite (näiteks pallaadium) lisamine mõjutab toote hinda. Tavapäraste, kulda, hõbedat ja vaske sisaldavate kullasulamite värvitoon moodustab katkematu jada määratudvalgust vase-punaseni. Vase koguse suurendamisel saadakse punasemat, hõbeda lisamisel aga helekollasemat kulda. See, missugust kollase kulla värvitooni ühel või teisel maal eelistatakse, erineb kultuuriti väga palju. Eestis ja Soomes eelistatakse punakamat kollast kulda kui Lõuna-Euroopas. Kulla värvitoone käsitleb põhjalikumalt rahvusvaheline standard ISO 8654 *“Colours of gold alloys – definition, range of colours and designation”*.

Valget kulda saadakse puhtale kullale spetsiaalse vase, hõbedat ja pallaadiumi või niklit sisaldava sulami lisamisel. Niklit sisaldava valge kulla kasutamine on siiski kadumas nikli tugeva allergilise mõju tõttu. Eesti õigusaktid keelavad väärismetalltoote pindamise nikliga ning piiravad ka niklisisaldust ehetes.

Hõbedasulamites on lisandiks vask. Ehteid valmistatakse peamiselt 925-hõbedast. Seda sulamit nimetatakse ka sterlinghõbedaks. Lauahõbe ja anumad valmistatakse tavaliselt 830-hõbedast. Valget värvi vase-

sulamid on ka uushõbe (vana nimetus alpaka, mõnel maal neusilber) ja melhior. Neist viimane ei sisalda tsinki. Uushõbedast rääkides mõeldakse nikli, tsingi ja vase sulamit. Uushõbe ei ole väärismetall, kuigi sellest valmistatud esemed sarnanevad hõbeesemetega, seda enam, et need on tavaliselt hõbetatud.

Plaatinasulami teine komponent on tavaliselt vask. Plaatinatoodete turg on suur, enim tarbib neid Jaapan. Juveelitööstus on autotööstuse järel suuruselt teine plaatinakasutaja. Plaatinasulam on mehaaniliselt hästi töödeldav, probleemiks on kõrge sulamistemperatuur.

8. Mis on karaat?

Vääriskividel iseloomustab karaat kivi massi. Üks karaat on 0,2 grammi. Ka kullasisaldusest (proovist) rääkides tarvitatakse sageli sõna karaat. Karaat on vana sisaldusmõõt, mis tähendab üht kahekümne neljandikku osa (1/24) massist. Vastavalt Eesti väärismetalltoodete alasele seadusandlusele ei esitata väärismetalli sisaldust karaatides, vaid massi tuhandikosades. Vene impeeriumi aladel kasutati 20. sajandi esimese pooleni sisaldusmõõtu solotnik, mis tähendab üht üheksakümne kuueandikku osa (1/96) massist. Järgmises tabelis on näidatud kullasulamite proovide eri esitusviiside vahelised seosed.

Proov tuhandikes	Proov karaatides	Proov solotnikes
375	9	
585	14	56
750	18	72
916	22	
999,9	24	96

9. Väärismetalltoodete valmistamine, impordimine ja müük

Ettevõtja, kes kavandab väärismetalltoodete valmistamist või impordimist, peab taotlema enda kandmist riiklikku erinõuetega tegevusaladel tegutsevate ettevõtjate registrisse (RETTERRisse) ja registreerima nimemärgise.

Väärismetalltooteid müügiks pakkuvad ettevõtjad peavad tagama toodete nõuetekohasuse. Täpsemad nõuded on kirjas väärismetalltoodete proovi seaduses – alates 2004. aastast väärismetalltoodete seaduses – ja selle alusel kehtestatud määrustes.

10. Mõõtmine ja mõõtevahendid väärismetalliala ettevõtetes

Nõuded mõõtmistele ja mõõtevahenditele on toodud mõõteseaduses ning selle alusel kehtestatud määrustes.

Väärismetalle, väärismetalltooteid, vääriskive ja naturaalpärleid võib osta ja müüa ainult taadeldud kaaluga määratud massi alusel. Kaalud peavad kuuluma vähemalt II täpsusklassi ja olema gradueeritud (olevalt kaalutavast materjalist) grammides, milligrammides või karaatides. Mehaaniliste kaalude kasutamisel peavad nende juurde kuuluma taadeldud F2-täpsusklassi vihid. Kaal tuleb asetada nii, et selle näit on nii ostjale kui müüjale pingutuseta nähtav. Kui ostja on mitteprofessionaal, tuleks eelistada kahepoolse näidikuga elektronkaalu.

Kaalude ja vihtide taatluse kehtivusaeg on üks aasta, neid tuleb taadelda tegevusloaga taatluslaboris. Seda, et kaal on taatluse läbinud, näitavad taatlustempli jäljend plommi(de)l, millega suletakse juurdepääs kaalu justeerimisseadistele, ja kaalul ostjale nähtaval kohal asuv taatluskleebis. Vihtide taatlust tõendab taatlustempli jäljend.

Eestis 2003. ja 2004. aastal kehtivad taatlusmärgised:

Templijäljend

03 – aastal 2003

04 – aastal 2004

12B – taatluslabori ja taatleja kood

Taatluskleebis

TAATLEJA – taatluslabori nimi

XXX – tegevusloa number

DD..... – taatluskleebise number

Taatluskleebisel augustab taatleja taatlemise toimumise kuud ja aasta kaht viimast numbrit tähistavad arvud. Sellest alates kehtib taatlus ühe aasta jooksul, kui kaal ei muutu enne seda kasutuskõlbmatuks mingil muul põhjusel.

Märkus. Uute kaalude kasutuselevõtul peab jälgima seda, et kaalu näidikul oleks markeering: täpsusklass (ovaalis olev rooma number II või I), Max ..., Min ..., e = ... Kaalu küljel või näidikul: tootja nimetus või logo, kaalu number ja tootmisaasta, tähekombinatsioon CE ja sellele järgnev vastavushindamislabori järjekorranumber ning roheline kleebis, millel must täht M.

11. Väärismetalltoodete vastavushindamine

Eestis tegeleb väärismetalltoodete vastavushindamise ja kontrollmäärgistamisega Eesti Proovikoda, kes pakub nii ettevõtjatele kui ka tavatarbijatele järgmisi teenuseid:

- 1) väärismetalltoodete proovi määramine ja toodete märgistamine,
- 2) väärismetallide ja nende sulamite analüüs ning ekspertiis,
- 3) väärismetalltoodete ja ehtekivide ekspertiis,
- 4) konsultatsioonid ja erialakoolitus,
- 5) väärismetallimurru kokkuost ja töötlemine,
- 6) juvelitöödeks vajalike materjalide, seadmete ja abivahendite ost-müük.

12. Riiklik järelevalve

Väärismetalltoodete alaste nõuete täitmist kontrollib Tehnilise Järelevalve Inspeksioon (TJI) alates 2004. aastast, mõteseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete järgimist 2000. aastast alates. TJI ülesanne on järelevalve, arenduse ja teavitamise abil tagada Eestis müüdavate väärismetalltoodete ning nende müügil tehtavate mõõtmiste nõuetekohasus ning selle ala ettevõtjatele võrdsed konkurentsitingimused.

Selleks Tehnilise Järelevalve Inspeksioon:

- teostab väärismetalltoodete ja vastavate mõõteseadmete ning mõõtmiste turu järelevalvet;
- teavitab eri osapooli õigusaktidest ja nende muudatustest ning muust olulisest väärismetallivaldkonna usaldusväarsuse suurendamisel;
- osaleb väärismetalliala arendus- ja uurimistegevuses ning teeb selleks koostööd teiste valitsusasutuste ja organisatsioonidega.

**Majandus- ja Kommunikatsiooni-
ministeerium**

Harju 11, 15072 Tallinn

Tel 6 256 342, faks 6 313 660

e-post: info@mkm.ee

<http://www.mkm.ee>

Tehnilise Järelevalve Inspeksioon

Aru 10/Auna 6, 10317 Tallinn

Tel 6 949 412, faks 6 949 410

e-post: tji@tji.ee

<http://www.tji.ee>

Eesti Proovikoda

Kadaka tee 36, 10621 Tallinn

Tel 6 997 371, 6 997 380

Tel/faks 6 997 374

e-post: assay.est@mail.ee